

УДК: 373.091.321.091.26

О.О. БЛЯКОВСЬКА

МОДИФІКАЦІЯ ОЦІНЮВАННЯ У НОВІТНЬОМУ ФОРМАТІ УРОКУ

***Резюме.** У статті розглядається проблема уроку у світлі вимог сучасного інформаційного суспільства. Акцентується увага на важливій складовій уроку оцінюванні навчальних досягнень учнів.*

***Ключові слова:** навчання, оцінювання, розвиток, сучасний урок, самооцінювання.*

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти, що зумовлена кардинальними змінами постіндустріального, інформаційного суспільства, спонукала до зміни підходів у організації навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів. Нове розуміння цілей освіти, яке базується на компетентнісному підході, актуалізувало завдання оновлення основної дидактичної форми навчально-виховного процесу – уроку, в основі якого – переорієнтація процесу навчання з подання вчителем навчального матеріалу учням та накопичення ними знань, умінь і навичок на особистісний розвиток, формування системи інтелектуальних і моральних цінностей.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Різноманітні аспекти проблеми уроку, його проектування, моделювання, визначення сутнісних характеристик, типології, шляхів підвищення ефективності висвітлені у наукових працях Ш. Амонашвілі, С. Гончаренка, І. Казанцева, М. Махмутова, С. Лисенкової, В. Онищука, Л. Охитіної, І. Підласого, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Савченко, В. Сухомлинського, А. Хуторського, О. Ярошенко та ін. Проте урок є не лише динамічною і варіативною формою організованого процесу взаємодії вчителя й учня, але й системою, яка постійно розвивається. Саме тому, сучасне інформаційне суспільство висуває нові вимоги до організації та проведення уроку, зокрема і в контексті контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів.

Мета статті – розкрити сутність оцінювання навчальних досягнень учнів та виявити його особливості в умовах сучасного уроку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний урок – це урок, на якому вчитель уміло використовує всі можливості для формування моральних основ розвитку особистості школяра, забезпечення його активного розумового росту, глибокого і свідомого засвоєння ним знань, вироблення навичок самоконтролю, самооцінювання та взаємооцінювання. Безумовно, що однією з головних функцій уроку є розвиток і формування особистості учня на основі особистісно розвивального і виховуючого навчання.

Погоджуємося з думкою Л. Охитіної, яка зазначає, що: а) урок проводиться не заради самого уроку, а задля того, щоби впливати на особистість учня; не заради того, щоби «пройти» певні питання навчальної програми, а для того, щоби на основі матеріалу цих програмних питань формувати певні інтелектуальні, моральні, вольові якості особистості. Необхідно поєднувати вплив через інтелект на почуття (переконання) і вплив через почуття на інтелект (навіювання). Процес навчання має вносити зміни не лише в інтелектуальну сферу учня, а й у психічний розвиток його особистості загалом. Навчання не буде розвивальним, якщо воно не змінюватиме структуру особистості; б) зміни у структурі особистості відбуваються лише тоді, коли школяр діє за внутрішнім спонуканням. Дія, засвоєна примусово, руйнується зразу ж, як тільки змінюються умови. Дія, засвоєна за внутрішнім спонуканням, залишається і після зміни умов, оскільки органічно вплітається в структуру особистості. Тому, не слід сварити учнів за лінощі, а намагатися стимулювати їхню пізнавальну активність, не карати оцінкою за невиконання вимог, а так організувати діяльність учнів, щоби вимоги вчителя стали їх внутрішнім спонуканням; в) виховуюче

навчання не можна зводити лише до виховних моментів уроку. Всі елементи уроку мають бути виховними за своєю суттю. Координуючим центром усіх виховних засобів, форм і методів на уроці має бути конкретна мета; г) ключовий компонент будь-якого уроку – організація навчально-пізнавальної діяльності школярів. Провідними пізнавальними процесами є мислення й уява. На основі аналітико-синтетичної діяльності за допомогою цих двох процесів відбувається формування знань та інтелектуальних умінь, дослідження проблемних питань і розв'язання творчих завдань. Необхідною умовою продуктивної роботи мислення й уяви буде правильна організація сприйняття учнів, створення певної установки й організація уваги; д) успіх навчання залежить не лише від зовнішніх чинників – змісту уроку, форми проведення, удосконалення методики, майстерності вчителя, а й від внутрішніх умов – індивідуально-психологічних особливостей учнів [2, 82-83].

Урок у сучасній школі – це демократичний урок, що проводиться не для учнів, а разом з учнями, організований і керований з урахуванням їхніх потреб і інтересів. Вчитель не «тягне» учня силоміць, а йде з ним поряд, прислухаючись до дихання, вимірюючи крок, миттєво реагуючи на найменші зміни [3, 305]. Досвід прогресивної педагогіки свідчить, що найактивніше особистість формується у процесі самостійно організованої діяльності (праці, самонавчання, самовиховання, самооцінювання) під кваліфікованим педагогічним керівництвом. Для організації продуктивної співпраці на уроці вчитель може використати великий арсенал прийомів – диференційований та індивідуальний підхід, нормування обсягу пізнавальної праці, вільний вибір посилюючого варіанту завдання, гнучку систему дійових стимулів, відкриті перспективи для удосконалення навчальних результатів. Важливим для сучасного уроку є доброзичливий контроль, об'єктивне оцінювання, продумане стимулювання навчальної діяльності школяра, довір'я, віра у його сили та можливості.

Зауважимо, що об'єктивне, справедливе оцінювання рівня навчальних досягнень учнів – одна із найважливіших складових уроку. Щоби процес оцінювання проходив справедливо й об'єктивно вчитель має чітко визначити мету оцінювання на уроці. Зазвичай учителі відзначають, що оцінювання потрібне для того, щоб: 1) визначити найкращих за навчальними досягненнями учнів; 2) показати учням, як вони засвоїли навчальний матеріал; 3) стимулювати мотивацію школярів до навчання і одержання знань; 4) з'ясувати, чи є необхідність у додатковому навчанні або «перенавчанні» тощо.

Однак, вплив оцінювання на інтелектуальний, психологічний розвиток школяра є багатостороннім і виконує різні функції. Водночас оцінка вчителя не завжди набуває для учня змістовності. Для досягнення цього необхідні певні умови: 1) еталон, яким оперує вчитель у своїй оцінній діяльності по відношенню до учня, має бути зрозумілим самому учневі; 2) довіра дитини до вчителя, до його оцінки. Тому, на думку Б. Ананьєва, оцінка може бути: а) орієнтуюча, яка впливає на розумову роботу школяра, сприяючи тим самим усвідомлення ним процесу цієї роботи і розуміння власних знань; б) виховна – оскільки під впливом оцінки відбувається прискорення чи уповільнення темпів розумової роботи, якісні зрушення (зміна прийомів роботи), зміна в структурі апперцепції, перетворення інтелектуальних механізмів; в) стимулююча, що впливає на афективно-вольову сферу за допомогою механізмів переживання успіху і невдач, формування домагань і намірів, вчинків і відносин [1, 136]. Саме тому, оцінювання має бути зрозумілим для учня, гнучким, багато інструментальним, психологічно комфортним, багатоскладовим.

Оцінюючи на уроці навчальні досягнення учня, вчитель має враховувати вміння школяра: а) знаходити потрібну інформацію, розрізняти різні види навчальної інформації, пов'язувати її з метою пошуку; б) вибирати суттєві факти, які одержані в процесі вивчення матеріалу (визначити ціль, сформулювати питання); в) оцінювати інформацію (розрізняти вигадану та достовірну інформацію, порівнювати її, спів ставляти); г) робити висновки (узагальнення фактів, оцінювання послідовності); д) передавати інформацію (точно творче передання інформації); е) інтерпретувати джерела інформації; є) розв'язувати проблеми

(розпізнавати, визначати проблеми, збирати факти).

Таким чином, учитель в процесі оцінювання комплексно оцінює різні вміння і здібності школяра: вербальні і лінгвістичні, здібності до рефлексії й аналізу. Однак, як зазначає В. Сухомлинський «оцінка морально виправдана тільки тоді, коли учитель оцінює не здібності, взяті, так би мовити, у чистому вигляді, а єдність праці і здібностей, причому на перше місце ставиться праця» [5, 84]. Саме тому слід зазначити, що здібності потрібно не стільки оцінювати як розвивати, сприяючи тим самим розвитку особистості школяра. Важливо відмітити, що головним ворогом розвитку є примус, який викликає в учня інтуїтивний протест, адже дитина не може розвиватися у репресивній обстановці. Розвиток відбувається тільки в процесі особистої діяльності [4, 45].

Зауважимо, що в умовах сучасного уроку вагомим важелем у процесі оцінювання стає самооцінка учнями своєї пізнавальної діяльності. Вони повинні проаналізувати свою діяльність, визначити якість своєї роботи та шляхи її підвищення. Коли школярі навчені і готові до самооцінки і взаємооцінки, тоді не виникає жодних питань щодо надійності й адекватності оцінки. Відомо, що учні зазвичай оцінюють свою роботу і роботи однокласників чесно, можуть бути дуже вимогливими до себе і поблажливими до товаришів. Тому, проблема самооцінювання і взаємооцінювання на уроці полягає в тому, що школярі можуть оцінити свої знання лише тоді, коли у них є мета, завдання, які вони мають досягти в процесі навчання, а також зрозумілі критерії оцінки. Наприклад, після виконання письмової роботи учням пропонується в зошиті оцінити її якість за критеріями: правильність, повнота, логічність викладу, грамотність – і виставити оцінку в балах. Під час перевірки учнівських робіт вчитель здійснює аналогічну діяльність: якщо він погоджується з оцінкою школяра, то обводить її, якщо ні – ставить свою, коментуючи її усно або письмово. Коментування оцінки є обов'язковим елементом на уроці, незалежно від того, якою є відповідь учня усною чи письмовою.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що процес оцінювання накладається на всю площину уроку, а тому має бути не лише кількісним, а й якісним, сприяти гармонійному розвитку особистості школяра.

Подальшого вивчення потребує дослідження контрольної-коригувальної діяльності на кожному етапі уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: в 2 т., т.2 / Б.Г. Ананьев. – М.: Педагогика, 1980. – 288 с.
2. Охитина Л.Т. Психологические основы урока: В помощь учителю / Л.Т. Охитина. – М.: Просвещение, 1977. – 96 с.
3. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І.П. Підласий. – К.: Вид. дім «Слово», 2004. – 616 с.
4. Поташник М.М. Требования к современному уроку: метод. пособ. / М.М. Поташник. – М.: Центр педагогического образования, 2007. – 272 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 6 т., т.1 / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1976. – 654 с.

О.О. БИЛЯКОВСКАЯ. МОДИФИКАЦИЯ ОЦЕНИВАНИЯ В НОВОМ ФОРМАТЕ УРОКА

Резюме. В статье рассматривается проблема урока в свете требований современного информационного общества. Акцентируется внимание на важной составляющей урока оценивании учебных достижений учащихся.

Ключевые слова: обучение, оценивание, развитие, современный урок, самооценивание.

O.O. BILYAKOVSKA. MODIFICATION OF STUDENT ASSESSMENT FOR INNOVATIVE FORMAT OF THE LESSON

The summary. The author of the article examines the issue of a lesson in the light of requirements of modern information society. She focuses on the assessment of student academic achievements as an important component of a lesson.

Key words: teaching, assessment, development, modern lesson, self-assessment.

Одержано редакцією 02.12.2013 р.